

6. Ekonomie a vedení obchodu- Etika v podnikání

Ing. Hana Pospíšková

Klíčová slova

- Co je etika
- Univerzální hodnoty
- Osobní hodnoty
- Konflikt hodnot
- Překážky v cestě ke správnému rozhodování
- Šedá zóna
- Osobní hodnoty a etika v podnikání
- Proč je etika důležitá pro Vaši budoucnost
- Etika, kdo jste a kým se stáváte

Etika

- ▶ Etika je velmi starou filosofickou disciplínou, která pomocí dostupných nástrojů zkoumá dodržování určitých pravidel chování.
- ▶ Vymezuje, jaké chování je správné a jaké není, a to nejen jednotlivce, nýbrž celé společnosti

Co je to Etika?

- ▶ **Etika** jsou normy neboli pravidla, která si sami určíte a řídíte se jimi.
- ▶ Vaše osobní etika souvisí s tím, co je správné a co ne a s tím, co si myslíte, že byste měli udělat.
- ▶ Vždy, když se musíte rozhodnout v situaci, kdy to ovlivní i někoho jiného, stojíte před **etickým dilema**. Toto rozhodnutí je etické, protože se musíte rozhodnout, co je vaší povinností (zvláště, když se to týká ještě další osoby) a je to zároveň i dilema, protože máte na výběr více než jednu možnost.
- ▶ Rozhodnutí, které uděláte, je etické, pokud se rozhodnete zachovat správně

Hodnoty, principy

- Každý člověk má svou **etiku**, podle které žije.
- Etiku získáte z hodnot a principů, které uznáváte.
- **Hodnoty** jsou věci, které považujete za důležité a kterých si ceníte.
- Pravděpodobně si ceníte vaší **rodiny a přátel**, protože jsou pro vás důležití. Také si můžete cenit **volného času** nebo **majetku**, který vlastníte.
- Kromě věcí, kterých si ceníte, máte také určitě představu o tom, jak byste chtěli prožít život a jakým člověkem byste chtěli být.
- Pokud si např. ceníte svých přátel, určitě chcete, aby vám důvěřovali a chcete jim být věrni.
- **Důvěra a věrnost jsou principy**, které vás nutí přemýšlet o tom, kým vlastně chcete být

Etika a zákon

- Mezi etikou a zákonem existuje určitá spojitost.
- Ve většině zemích jsou zákony tvořeny proto, aby lidé věděli jaká jsou pravidla a řídili se jimi.
- Zákony jsou založené na úvahách o tom, co je správné a co není, a tedy vycházejí z **podstaty etiky**. (Ale mohou být také upraveny dle názorů lidí, kteří zrovna mají největší moc a vliv.)
- Zákon odráží sociální poměry země, zatímco morálka vychází z lidí.
- Aby byl ve společnosti řád, byly vytvořeny **zákony**, podle kterých se musí člověk řídit.
- Pokud je však zákon špatný, je v zájmu společnosti, aby došlo k jeho změně, a to legální cestou.

Etika a Etiketa

- ▶ Etiketa se stejně jako etika zabývá děním ve společnosti. Ačkoli se může zdát, že nemají příliš mnoho společného, ve skutečnosti spolu úzce souvisí, protože naše **vnímání** vycházející z etiky následně ovlivňuje naše **chování** (tedy etiketu).
- ▶ **Etika** je naukou o mravnosti a morálce, zakládá se především na empatii a filozofickém cítění, pracuje s kategoriemi dobra zla.
- ▶ **Etiketa** je soubor pravidel společenského chování. Řeší například slušné chování a komunikaci mezi lidmi. Dokonce má svá pravidla korektního chování, která se určují dle toho, s jakým pohlavím jednáme a kolik je dané osobě let, tedy zda je starší či mladší než my. Viz kniha – Nová velká kniha etikety – Ladislav Špaček
- ▶ Etiketa zasahuje do každého lidského oboru – do zdravotnictví, politiky, školství, atd.
- ▶ Mezi nejčastější etické problémy současnosti se řadí otázka životního prostředí, práva zvířat, ženská práva, lidská práva obecně a dále také potraty nebo eutanázie.

Etika v podnikání

- ▶ Pokud podnikáte na vlastní noze nebo vedete malou firmu, etický kodex firmy si víceméně stanovujete sami – podle zaměření vaší činnosti a vašeho vlastního citu pro dodržování etických norem.
- ▶ Etika v podnikání se nicméně stala předmětem mnoha diskusí, v jejichž průběhu vykryštovaly některé obecné principy, jimiž by se měla podnikatelská etika řídit.
- ▶ **Jedná se zejména o tyto oblasti:**
- ▶ podnikatelská kultura,
- ▶ prosazování a dodržování etického chování a rozhodování. (To by mělo vyústit v sociální, morální a ekologickou odpovědnost.)
- ▶ do podnikatelské etiky můžeme rovněž radit **konkrétnější** oblasti:
- ▶ slušné a upřímné jednání s obchodními partnery,
- ▶ poctivost vůči zákazníkům
- ▶ etické zacházení s konkurencí.

Etická pravidla

- nejsou striktní, nejsou to nařízení, ale **spíše doporučení**
- Rámec pro etické chování poskytuje společnost svými hodnotami a povědomím o tom, co etické je a co již není.
- Celkové klima společnosti, priority jednotlivce i lidské vlastnosti určují míru morálky ve společnosti.
- Jako příklad eticky korektního podnikatele bývá uváděn **Tomáš Baťa**. Jeho etické chování vůči zaměstnancům i zákazníkům a dodržování zásad „služby pro zákazníka a společnost“ z Baťovy společnosti učinilo největší obuvnickou firmu na světě.
- Doba „pánů továrníků“ je nicméně již dávno pryč a dnes se na jejich časy spíše nostalgicky vzpomíná. Říká se, že dnešní doba přeje dravým a bezohledným, těm, kteří mají ostré lokty a nebojí se jít přes mrtvoly. Přesto čím dál více živnostníků i podnikatelů zjišťuje, že přijetí a důsledné dodržování zásad podnikatelské etiky se jim vyplácí.
- Důsledná politika podnikatelské etiky sice nejprve může přinést a také pravděpodobně přinese jisté snížení zisků, v dlouhodobém horizontu ovšem touto cestou můžete jedinečně vydělat.
- Dobré jméno a reputace jsou podmínkou dlouhodobého úspěchu, neboť to jsou atributy, na něž zákazníci i obchodní partneři velmi dobře slyší.
- Neetické podnikání ve svém důsledku přináší nejen špatnou pověst, nýbrž i sankce ze strany trestního práva.

Etický kodex podnikatele

- ▶ V rámci EU se již můžeme setkat se vzorovým etickým kodexem pro podnikatele, který státy EU začleňují do směrnic a nařízení.
- ▶ Kodex zahrnuje zásady morální, společenské i ekologické zodpovědnosti. Jeho rámec poskytuje mnoho možností pro další výklad a stanovení konkrétních bodů každé podnikatelské etiky.
- ▶ Jedná se zejména o tyto zásady:
 - ▶ Ochrana životního prostředí, Odpovědnost za ekologicky šetrné výroby
 - ▶ Trvalé budování firemní kultury a zlepšování profilu firmy
 - ▶ Pravdivá a otevřená komunikace s veřejností (zákazníky, obch. partnery, akcionáři)
- ▶ Rozhodně není třeba se etiky podnikání bát..... Jejím dodržování nejen získáte dobré jméno v oboru, loajální zákazníky i partnery a koneckonců i klidný spánek a pocit vlastní důstojnosti.

Co je to etický kodex organizace?

- ▶ Abychom pochopili pojem etický kodex organizace, musíme si nejprve ujasnit pojem „organizace“ jako taková.
- ▶ Organizace je tvořena skupinami lidí, kteří mají stejný cíl. To by znamenalo, že spousta skupin, které znáte, by mohlo být organizacemi – školy, sportovní týmy, vláda, obchody,...
- ▶ Některé organizace mají dlouhodobý charakter, jiné dosáhnou svého cíle a zaniknou.
- ▶ Etický kodex organizace souvisí s pravidly, která by měla usměrnit konání a rozhodování organizace, resp. jejich členů.

Týmová práce

- Některá pravidla jsou jasně stanovená – existují ve fotbale stejně tak jako ve firmě, ve škole a zákony ve společnosti.
- Některá pravidla však stanovená nejsou. Vycházejí ze vzájemné dohody.
- Např. když se dohodneme, že budeme hrát „fair play“ – nikdo nebude podvádět, budeme čestní, budeme hrát sportovně, vzájemně se respektovat.
- Říká se tomu „**týmová práce**“.
- Každá organizace má své **principy a hodnoty**, kterými se řídí.
- Uveďme principy a hodnoty:
- Čestnost (podvádění není tolerováno),
- respekt (ke kolegům, obchodním partnerům, sobě navzájem, k majetku),
- zájem o druhé ,
- slušnost (neubližovat druhým)
- zodpovědnost (být schopen nést následky za své činy).
- Někdy se tyto hodnoty vzájemně vylučují (jsou v konfliktu – přítomnost jedné vylučuje přítomnost druhé). Např., je v pořádku pomoci kolegovi, ale nelze pomáhat neustále. To by byl podvod.

Soubor základních principů

- ▶ Firmy mají také stanovené hodnoty.
- ▶ Mezi běžné hodnoty ve firmách patří ty, o kterých jsme se již zmínili - upřímnost, respekt, zájem o druhé, slušnost a zodpovědnost.
- ▶ Jiné hodnoty závisí na typu firmy a jejím postavení ve společnosti, např.
 - ▶ služba zákazníkům,
 - ▶ kvalita výrobků,
 - ▶ dobré finanční hospodaření (je nutné poskytovat férový profit investorům, kteří svým financováním společnosti riskují ztrátu svých peněz).
- ▶ Každá organizace se **řídí souborem základních principů**.
- ▶ Dobré organizace a dobří manažeři se řídí principy, které jsou účelné jak pro ně samotné, tak pro jejich zaměstnance, zákazníky, investory a pro společnost jako takovou.

Jak naši etiku ovlivňuje konkurence?

- ▶ Konkurenční boj je hybnou silou, která zdůrazňuje, nebo naopak utlačuje etické zásady v podnikání. Pokud se dravá firma na trhu neštítí ke svému úspěchu používat nemorální metody, stáhne s sebou i ostatní subjekty, neboť nikdo nechce riskovat, že se na trhu neudrží.
- ▶ Společnosti mají často tendenci nemorální jednání omlouvat – třeba hospodářskou krizí, snahou udržet se na trhu. Jedná se samozřejmě o výmluvu. Etické podnikání je konzistentní před krizí, v jejím průběhu i po ní. Z etických zásad se neslevuje.
- ▶ Veřejnost naštěstí získává čím dál větší povědomí o etice v podnikání.
- ▶ Začínají se prosazovat zásady společenské odpovědnosti firem, které jsou směřovány k životnímu prostředí i společnosti.
- ▶ Zákazníci více než kdy jindy sledují pověst společnosti a také si již troufají dodržování etických zásad po firmě vyžadovat.

Etika v podnikání

- ▶ Správné je také pomáhat druhým, i za cenu toho, že vy sami musíte něco obětovat.
- ▶ Souvisí to s principy, podle kterých se řídíme a považujeme je za správné.
- ▶ Člověk aplikuje své etické normy na veškeré situace, do kterých se v průběhu života dostane v závislosti na prostředí a zemi, ve které žije.

Oblasti profesní – podnikatelská

- ▶ Etika prolíná všemi oblastmi našeho života, a nutně se tedy s etickými otázkami setkáme i v oblasti profesní – podnikatelské.
- ▶ Když už hovoříme o profesní etice, nelze nezmínit etické kodexy jednotlivých profesí. Asi nejstarším etickým kodexem je lékařská Hippokratova přísaha, svůj etický kodex mají ale i novináři, právníci či poradci v různých oblastech. Etický kodex vymezuje, jaké chování je v rámci naší profesní role žádoucí a jaké je již nepřijatelné.

Reklama

- oznámení firmy, které má upozornit na její výrobek, přitom má ale rozhodnutí zanechat na potenciálním zákazníkovi, zda si nabízený výrobek koupí, či nikoliv.
- Základním etickým aspektem reklamy je zda to, co slibuje, může být splněno, každý zákazník má nárok na všechny informace ohledně daného výrobku i na ty, které leží v tzv. šedé zóně. Nemají se zatajovat případné negativní informace o výrobku.

Problematické okruhy reklamy

- **pravda v reklamě** „ (úplná, má slibovat to, co slibuje a ty mají být splněny ?)
- Přehánění a neoprávněné vychvalování účinnosti výrobků
- Zneužití cílů spotřebitele (výrobky poškozující zdraví spotřebitelů, životní prostředí,)
- **Pravda** – je velmi relativní pojem, každý máme tu svou a jednu pravdu.
- **Vztah k dětem, k nemocným a zdravotně postiženým** – tento okruh by se neměl k reklamě zneužívat.
- V mnoha zemích spravuje reklamu zákon, ale sami víme, že i zákonem povolená reklama může mít negativní rysy v oblasti nabourání etiky.
- Zákaz reklamy na **alkohol a tabákové výrobky**.
- Není povoleno vkládání reklam do zpravodajství a do pořadů o počasí.
- **Reklamy na léky** – léky, které mohou být při nesprávném použití zdraví škodlivé.
- **Nesmí být reklama** – mimo odborné časopisy – **na střeliva a zbraně**.
- **Zneužití cílů, pro který je reklama určena** – zneužívání dětí v reklamě, tam, kde to není nutné
- **Motivy vztahující se k sexu** – tato tematika by neměla být v reklamě v době, kdy TV sledují děti.

Etika pracovníků nákupů

- V podmínkách tržního hospodářství mají pracovníci nákupů ve firmě značnou moc a značné prostředky.

V úvahu přicházejí tři hlavní etické problémy:

- *Dary* – hmotné dary, skryté provize, darované věci atd.
- Přednostní zacházení s některými dodavateli.
- Nečestně jednání s ostatními dodavateli.

Etika prodejní činnosti

- Existuje mezinárodní kodex etiky v prodejních činnostech, který vydala česká obchodní a průmyslová komise v roce 1993.
- Základním problémem je, že každá nabídková činnost musí být:
- čestná,
- odpovídat pravdě v souladu s právem a dobrými mravy.
- příjemce musí pochopit podmínky,
- nesmí být zatajena cena,
- výrobek musí být prezentován tak, aby tato činnost neodpovídala klamavé reklamě.

Etika bankovníctví

- **Od bank se očekává ochrana zájmů klientů** – je to sféra velmi citlivá – poctivost a důvěra na obou stranách. Existují také zvláštní bankovní etiky.
- **Konflikt zájmů** – banka nesmí s některými klienty uskutečňovat obchody, které by s jinými v žádném případě neprovedla.
- **Bankovní tajemství** – neoprávněné vydání informací o klientovi.
- **Vzájemný vztah mezi bankami** – čestné podmínky konkurence a nesmí nastat přetahování zaměstnanců.
- **Reklama** – konkrétní oblast, v které je daná banka lepší, než jiná banka.
- **Vztah zaměstnanců banky ke klientům** – etika – zdrženlivost, slušné jednání s klientem.

Etika v pojišťovnictví

- 1995 byl schválen kodex etiky v pojišťovnictví.
- Vztah pojišťoven ke klientovi by měl být založen na vzájemné důvěře, nároky pojištěnce by měla pojišťovna plnit důmyslně a důkladně ke spokojenosti klienta

ETICKÝ KODEX - Společenstva očních optiků a optometristů, z. s.

Článek 3 – Zásady v oblasti jednání s klienty

1. Člen Společenstva v rámci své odborné působnosti a kompetence svobodně volí a provádí veškeré úkony a opatření, které odpovídají současnému stavu odborných vědeckých znalostí a praxe, a které jsou pro klienta optimální. Přitom je povinen respektovat v co největší možné míře vůli klienta, příp. jeho zákonného zástupce, a to při současném zachování profesní správnosti zvolených postupů a ochrany zdraví klienta. Má-li však pro to závažné odborné důvody nebo je-li pracovní přetížen nebo je-li přesvědčen, že se mezi ním a klientem nevytvořil potřebný vztah důvěry, v takovém případě je pak povinen doporučit klientovi další vhodný postup. Nemůže však být donucen k takovému výkonu nebo spoluúčasti na něm, který odporuje jeho svědomí.
2. Bere ohled na práva klienta, jedná korektně, s pochopením a trpělivostí a informuje odpovědně a srozumitelným způsobem klienta, příp. jeho zákonného zástupce, o charakteru navrhovaných postupů včetně vysvětlení jejich rizik a o uvažované prognóze a případných dalších důležitých okolnostech. Nikdy se nesníží k hrubému nebo neetickému jednání.
3. Při jednáních s klientem nezneužívá své odborně nadřazené postavení, respektuje klienta jako rovnocenného partnera se všemi jeho občanskými právy i povinnostmi, včetně vědomí klientovy odpovědnosti za své zdraví, přitom žádným způsobem nezneužívá klientovu důvěru.
4. Komunikuje s klienty věcným a otevřeným způsobem s korektní a profesionální argumentací, bez ponižování druhých či znevažování jejich činnosti.
5. Ke svým kolegům se chová s přiměřenou kritičností, kterou v nemenší míře uplatňuje i vůči veškeré vlastní profesní práci, přičemž však neznevažuje odlišné profesní postupy a respektuje jiný odborný názor.
6. Při své práci reflektuje nejnovější vývoj ve svém oboru, odpovídá za přiměřenost, přesnost a objektivitu použitých metod a dbá, aby nedošlo k jejich zkreslování. Obdobným způsobem dbá o doklady a data z výkonu profese a standardní způsoby archivace. Dbá o to, aby jeho postupy i výsledky práce byly přezkoumatelné.
7. Pečlivě dodržuje zásady ochrany obchodního tajemství, osobních údajů a duševního vlastnictví, a to jak při vlastní práci, tak i při nakládání s údaji, se kterými se při výkonu své činnosti setkal. Nepřivlastňuje si výsledky práce druhých. Brání tomu, aby požadavky na výkon a odborná soutěživost vedly k nepoctivému jednání.
8. Je-li požádán o odborný názor, posudek či jiné expertní stanovisko, podává je vždy s plnou odpovědností, nestranností, se snahou o objektivitu a ve světle současné úrovně poznání. Nepřipouští účelová zkreslování ani ovlivňování své osoby vnějšími zájmy a vlivy. Při hodnocení postupuje věcně, používá standardní kritéria, argumentativní postupy a za hodnotící závěry ručí svou odbornou ctí.
9. Vyvozuje přiměřené důsledky z případného neetického jednání kolegů.

Základní pravidla chování člověka na pracovišti

- ▶ Spolupracujeme s lidmi, které jste si sám nevybral
- ▶ Možnosti výběru jsou vždy omezené
- ▶ Kontakty s kolegy – pracovní skupina formálně organizována, neosobnost, hierarchie nadřízenosti a podřízenosti, závist, intriky, nekolegiálnost

Rady pro úspěšné řešení rozporů na pracovišti

- Na rozčileného, konfliktního jedince reagujte mírně a klidně
- Nechte druhou stranu vypovědět jeho problém, neskačte mu do řeči.
- Vhodné odvést klienta od místa, kde konflikt vznikl(zabrání divadla)
- Dát najevo snahu o pochopení druhé strany, maximální vstřícnost
- Pokud jen trochu možné, vyhovět druhé straně
- Hledejte řešení, popřípadě jednejte s nejvyšším vedoucím pracovníkem přítomným na pracovišti
- Jde nám hlavně o nápravu
- Jednejte zdvořile a slušně

Příklady některých univerzálních principů

- **Upřímnost:** Jsem pravdomluvný slovy i činy.
- **Zájem o druhé:** Potřeby a pocity jiných lidí jsou pro mě důležité a podle toho se chovám a snažím se druhým pomáhat.
- **Respekt:** Víím, že každý člověk má svou hodnotu a podle toho by se k němu mělo přistupovat.
- **Férovost, spravedlnost:** Věřím v rovnost a v to, že právo a práce by měly zabezpečit, aby se všemi lidmi zacházelo důstojně.
- **Zodpovědnost:** Víím co musím a nemám dělat, akceptuji své závazky.
- **Dokonalost:** Dělán maximum, snažím se plně využít své schopnosti.
- **Komunikace:** Při naslouchání se snažím vcítit se do toho druhého a vést s ním smysluplný, otevřený dialog
- **Odvaha:** Chovám se správně i za cenu ohrožení své popularity.
- **Čestnost:** Využívám své hodnoty správným způsobem, aby mi lidé věřili.
- **Příkladnost:** Mám vůdčí schopnosti a dokážu jít dobrým příkladem.

Věci, na kterých se můžeme všichni shodnout –Univerzální hodnoty

- ▶ Ve skutečnosti existují univerzální hodnoty, což znamená, že bez ohledu na to, kde budete, jakou kulturu poznáte, existují principy, na kterých se všichni shodneme.
- ▶ Univerzální hodnoty jsou ošemetná záležitost.
- ▶ Lidé všude na světě by souhlasili, že být čestný je důležité- ale to může znamenat pro každou kulturu něco jiného.
- ▶ Je to tak proto, že universální principy jsou obvykle ideály, kterých chceme dosáhnout, ale neukazují nám, jakým způsobem.
- ▶ Určitě se můžeme všichni shodnout na tom, že čestnost je důležitá, ale tento ideál budeme žít každý jinak, v závislosti na své kultuře.

Kde mají všechny tyto normy, hodnoty a principy svůj původ?

- Část své etiky získáte v prostředí, kde žijete. Určitou představu o tom, co byste měli či neměli dělat získáte od rodičů, učitelů a přátel.
- Etiku získáte i v komunitě, ve které vyrůstáte
- Školy, kostely a firmy...organizace různého zaměření mají normy, kterými se mají lidé řídit.
- Když se všechny tyto skupiny spojí, vytvářejí **komunitu**, která má svou **etiku**. Žijeme v komunitě, kde je třeba se řídit určitými pravidly. Ta se pak předávají z generace na generaci
- Etiku získáváte také z vaší **kultury a tradic**, které vás obklopují dnes a denně.

Kultura a tradice

- ▶ Vaše vlastní kultura je skupina, se kterou se ztotožňujete. Může to být např. vaše generace, náboženství, média, které vás obklopují, národ, ve kterém žijete nebo studenti ve vaší třídě.
- ▶ Kultura vás ovlivňuje, pokud jste ve skupině, která vám dává pocit spolupatříčnosti.
- ▶ Kultura ovlivňuje vaše chování, názor na to, co je správné a co špatné.
- ▶ Toto všechno ovlivňuje vaše chování, pokud chcete „zapadnout“

Kultura a tradice

- ▶ Existují však také věci/hodnoty, které se předávají z generace na generaci, a o kterých si myslíte, že je důležité v nich pokračovat.
- ▶ Tyto se nazývají **tradice**, jejichž původ má hlubší význam a je ukrytý v důležitých hodnotách.
- ▶ Jsou jimi např. školní, rodinné či náboženské tradice. Pokud je chcete zachovat, musíte je dodržovat.
- ▶ Všude na světě existují kultury, komunity a rodiny, které mají představy dané etické normy a studenti jako jste vy, kteří se těmto normám učí.
- ▶ Ve většině případů jsou tyto normy založené na obecných principech, ideálech, jako jsou **čestnost, respekt a zodpovědnost**.
- ▶ Pokud se rozhodnutí týká jenom vaší osoby, je na vás, co uděláte. Máte možnost čerpat ze všech norem, kterým jste se naučili ve své rodině, z tradic a ze své kultury, ale samotné rozhodnutí bude na vaší volbě.
- ▶ Pokud názor na to, co děláte, pochází od vás, potom etika, podle které jednáte, je vaše **vlastní**. Máte své osobní normy, od kterých se očekává, že budou v souladu s principy, které najdete všude ve světě.

Čeho si opravdu vážíte a proč?

- Každý z nás má představu o etických normách , které nás vedou, když stojíme před určitým rozhodnutím.
- Naše rodina, komunita a kultura ovlivňují naše hodnoty.
- Přestože máme hodnoty, které se učíme od jiných, máme také své vlastní.
- Každý z nás má určité představy o tom, jakým chce být a způsob, jak to vyjádří.
- Pokud např. chcete, aby vám lidé svěřili zodpovědnost a očekávali, že dané úkoly splníte , řekněte si, že se chcete stát **spolehlivou osobou**.
- Pointa toho je, že chcete být **zodpovědní**.
- Tyto myšlenky neboli představy o tom, jakým chcete být, se nazývají **základní hodnoty**.
- Základními hodnotami jsou proto, protože jsou pro vás důležité a zároveň ovlivňují vaše chování.

Základní hodnoty

- Existuje mnoho způsobů, jak si zvolit své základní hodnoty. Můžete:
- 1.napsat seznam vlastností, jimiž chcete, aby vás lidé charakterizovali
- 2.přemýšlet o svých cílech a určit hodnoty, které úzce souvisí s jejich dosažením
- 3.můžete požádat přátele a rodinu, aby vám řekli, kdy a při jaké činnosti se projevují vaše základní hodnoty
- Základní hodnoty jsou důležitou součástí vaší osobnosti. Pokud nemáte představu o tom , jakým člověkem chcete být, jste jako loď bez kormidla.
- Vaše hodnoty vám ukazují, co je důležité a čemu byste se měli vyhýbat. Pokud žijete podle svých základních hodnot, stanete se plnohodnotnou osobností.

Proces morálního rozhodování

- Každý den děláme všichni určitá rozhodnutí. (jednoduchá, těžší)
- Pokaždé, když se máme správně rozhodnout, stojíme před etickým dilema.
- A to už jsme u **morálního rozhodování**.
- Je třeba si uvědomit, že věci nejsou vždy jen černé nebo bílé.
- Často je správných možností více.
- Pak je důležité zvolit tu nejlepší. K tomu vám pomohou následující otázky:

Proces morálního rozhodování

- **Co je skutečný problém?** Skutečný problém nemusí být vždy jednoznačný.
- **O jaké hodnoty jde?** Teď, když už znáte problém, zamyslete se nad hodnotami s ním spjatými. Na kolik je pro vás důležité podle těchto hodnot žít? Jak by se změnil váš charakter, kdybyste se jimi neřídili?
- **Jaké jsou možnosti?** Přemýšlejte o všech možnostech, které existují. Přemýšlejte nad všemi možnými cestami, kterými je možno jít. Čím více budete přemýšlet o možnostech, tím lepší bude váš konečný výběr.
- **Jaké jsou následky každé možnosti?** Zamyslete se nad tím, co by se stalo, kdybyste realizovali každou z možností, na kterou jste přišli. Obhájíte své hodnoty? Ublížíte někomu vaším rozhodnutím? Pomůžete někomu?
- **Co by v této situaci udělal člověk, kterého uznávám?** Možná si říkáte, že je to divné, ale lidé, které obdivujeme, se často řídí hodnotami, kterým věříme i my. Jak by váš vzor řešil tuto situaci? Souhlasíte s tím, jak by se on/ona zachovali?

Proces morálního rozhodování

- Dostali jste se velmi daleko, ale váš proces rozhodování ještě není u konce. Teď, když už víte, jakou cestou se vydat a máte představu o vašich možnostech, zamyslete se nad tím, co opravdu chcete.
- **Určitě se chcete zachovat správně?** Zeptejte se sami sebe:
- **Proč je toto rozhodnutí tak obtížné?** Uvědomte si, co je ve hře. Co vás nutí se zachovat jinak než správně? Je to tlak kamarádů? Snaha být populární? Chcete být někým, kým nejste?
- **Co vám může zabránit, abyste jednali podle toho, čemu sami věříte?** Identifikujte všechny překážky, které by vám mohly zabránit chovat se morálně. Bojíte se toho, co si lidé pomyslí? Budete potrestáni za vaši volbu? Jste ochotni se s tím smířit?
- **Které z mých hodnot jsou v konfliktu?** Když stojíte před etickým dilema, může se stát, že se vaše hodnoty dostanou do konfliktu. Do konfliktu se mohou dostat např. dvě hodnoty: **čestnost – a loajalita vůči blízké**. Je důležité přemýšlet o hodnotách, které budete muset obětovat, abyste ubránili jiné.
- **Proč je důležité se správně zachovat?** Připomeňte si důvody, proč chcete žít podle svých hodnot. Jaká je vaše motivace? Chcete být dobrým člověkem? Chcete jít druhým příkladem?

Proces morálního rozhodování

- Posledním krokem je zvolit si jednu z možností a realizovat své rozhodnutí.
- Zamyslete se nad tím, jaké jsou silné stránky tohoto rozhodnutí. K tomu vám dopomohou následující otázky:
- **Jaké zdroje mi mohou pomoci?** Identifikujte lidi a organizace, které vám pomohou získat dodatečné informace.
- **Kdo mě bude podporovat v mém rozhodnutí?** Obklopte se lidmi, kteří při vás budou stát, bez ohledu na to, jaký následek bude mít vaše rozhodnutí.
- **Co mohu udělat?** Jakmile učiníte své rozhodnutí, zamyslete se, jak nejlépe podpořit celou situaci. Přemýšlejte o tom, jak pomoci druhým.
- Teď, když jste zodpověděli tyto otázky, je jenom na vás, co uděláte!!

Šedá zóna – střet dvou hodnot

- ▶ Proces etického rozhodování není snadný. Musíte projít mnohými fázemi a sami sobě klást nelehké otázky.
- ▶ Příklad: Brigáda:
- ▶ Každý den, když skončí škola, jdete do jisté firmy. Vaše práce spočívá v kompletaci určitého výrobku. Svou práci vykonáváte dobře a jste na to hrdý. Každý v továrně ví, že jste nejlepší brigádník. Jednou odpoledne se doslechnete, že továrna dostala velkou objednávku onoho výrobku. Šéf po všech vyžaduje zrychlení produkce a vy si uvědomujete, že pokud chcete pracovat rychleji, budete muset kontrole kvality své práce věnovat méně času. Výrobek bude sice zkompletovaný, ale možná nebude splňovat firemní kvalitativní standardy. **Dilema**, před kterým stojíte v této situaci se odlišuje od jiných situací, o kterých jste doposud přemýšleli v tomto předmětu. Je to proto, že rozhodnutí, které máte učinit **není** jen rozhodnutím mezi **správným a nesprávným**, ale je to rozhodnutí **mezi hodnotami v rozporu**. Jednou hodnotou je snaživost a poctivá práce. Kdybyste se rozhodli pro tuto hodnotu, je pravděpodobné, že produkci nezrychlíte. Ale respekt je také hodnota a respektovat přání nadřízeného by znamenalo nevykonávat svědomitě a důkladně svou práci. Jak se rozhodnete?

Příklad - proces morálního rozhodování

- ▶ Nejprve se zamyslete, co je správné.
- ▶ Skutečným problémem, jak sami zjistíte, je, že šéf po vás chce, abyste nedbali na kvalitu odvedené práce. Týká se to hodnot jako je preciznost, zodpovědnost, spolehlivost a čestnost.
- ▶ Máte několik možností:
 - ▶ 1. splníte šéfovou žádost
 - ▶ 2. šéfa neposlechnete a budete pracovat takovým způsobem jako doposud
 - ▶ 3. půjdete přímo za šéfem a budete s ním o problému hovořit
 - ▶ 4. půjdete za nadřízeným svého šéfa - ředitelem továrny a seznámíte ho se situací
 - ▶ 5. dáte výpověď

Následky vašeho rozhodnutí

- ▶ 1. pokud poslechnete šéfa a uděláte co po vás vyžaduje, vzdáte se své hodnoty – odvádění kvalitní práce
- ▶ 2. jestliže neposlechnete, můžete nadále odvádět dobrou práci, ale šéf vám může dát výpověď
- ▶ 3. když půjdete s problémem za šéfem, nemusí s vámi souhlasit a může vám v této situaci také dát výpověď
- ▶ 4. když půjdete za ředitelem továrny, můžete mít problémy se šéfem
- ▶ 5. když přestanete pracovat, nebudete mít žádný příjem

Šedá zóna, vlastní úsudek, kompromis

- Kdykoli se střetnou dvě hodnoty, je těžké se rozhodnout pro jednu z nich.
- Pokud není rozhodnutí ani dobré ani špatné, je řešení někde uprostřed = **šedá zóna**.
- Zde sice mohou vzniknout správná rozhodnutí, ale nejsou těmi nejlepšími.
- Pokud se rozhodujete mezi dvěma hodnotami, musíte použít **vlastní úsudek**.
- Vyberte si možnost, která se pojí s hodnotou, na které vám více záleží.
- V životě nastanou situace, kdy budete muset dělat **kompromisy**, obětovat jednu hodnotu pro druhou.

Proč je tak těžké správně se rozhodnout?

- ▶ Je možné, že přesně víte, jak se v konkrétní situaci zachovat. Možná i víte, jak byste měli postupovat. Můžete mít naprosto jasno ve svých hodnotách, ale i přesto se může stát, že se **nerozhodnete správně**.
- ▶ Proč je tomu tak? Proč se lidé někdy nerozhodují správně i přesto, že si uvědomují, že by tomu mělo být právě naopak? Je to způsobeno tlakem.
- ▶ **Tlak** je síla nebo vliv, který lidi donutí k něčemu, co by za normálních okolností neudělali.

Dva druhy nátlaku

- ▶ nátlak – vnitřní a vnější.
- ▶ **Vnitřní tlak** vychází z vás a určitým způsobem ovládá vaše chování. Za vnitřním tlakem se obvykle skrývá strach, že se stane něco špatného, nebo nedostatek sebevědomí učinit rozhodnutí.
- ▶ **Vnější tlak** vychází z lidí a z věcí kolem vás. Vaše rozhodnutí jsou ovlivňována signály, které vysílají vaši kamarádi, rodina, komunita. Jedním z nejsilnějších vnějších vlivů na člověka jsou **média**

Racionalizace

- ▶ Lidé, kteří se rozhodnou něco neudělat, i přesto, že vědí, že by to bylo správné, se snaží sami sebe přesvědčit, že zvolit si nějakou jinou alternativu, je také v pořádku.
- ▶ Tomuto procesu se říká **racionalizace**. Uklidníte se tím, že si řeknete, že ta správná cesta není až tak úplně ideální a že ta jiná cesta, pro kterou se chcete rozhodnout, je stejně lepší.
- ▶ Racionalizujete své volby jako jednotlivec nebo ve skupině.
- ▶ Kdykoli tato situace nastane, dobře se zamyslete nad tím, co děláte. Obvykle se člověk snaží vyhnout tomu, o čem ví, že by se tomu vyhýbat neměl.

Proces rozhodování

- ▶ Při procesu rozhodování je každý jedinec motivován něčím jiným.
- ▶ Některé lidi motivují **ideály**, což znamená, že mají představu o principech, podle kterých chtějí žít a jsou motivováni tím, že daným hodnotám dávají velkou důležitost.
- ▶ Jiní lidé se více soustřeďují na danou situaci. Chtějí přesně vědět, co se děje a proč. Jejich rozhodnutí jsou určována **fakty a okolnostmi**.
- ▶ Třetí skupina se zajímá o **potřeby druhých**. Zamýšlí se nad tím, jak každá z možností pomůže nebo ublíží druhým lidem. Rozhodují se s ohledem na přátelství, jsou ovlivňováni zájmem druhých.
- ▶ A také existuje další skupina, kde jsou lidé ovlivněni **osobními potřebami**. Jejich největší obavy spočívají v tom „jak to ovlivní mě“ nebo „co z toho budu mít já“. Mají osobní zájem na tom, aby svá rozhodnutí ovlivnili pozitivním způsobem.

Jak jdou spolu ruku v ruce byznys a společnost?

- ▶ Byznys je založený na principu protihodnoty, neboli vzájemnosti.
- ▶ Tzn., když chcete něco, co mám já, měli byste být ochotni dát za to stejnou hodnotu. (Pokud chci nové boty, zajdu do obchodu a dám jim, co chtějí, čili peníze) To je fér.
- ▶ Ale svět byznysu potřebuje více než jen peníze klientů za výměnu svého výrobku či služby. Potřebuje určité věci, které mu může poskytnout jen společnost.
- ▶ Pokud si budu chtít založit firmu ve vašem městě, potřebuji od vaší společnosti (komunity) několik věcí: Nejprve potřebuji místo, tj. pozemek a budovu, dále povolení od státu začít podnikat, poštovní služby, protipožární systém, policejní dohled a v neposlední řadě schopné zaměstnance – lidi, kteří budou ochotni pro mě pracovat, vyrábět výrobky či poskytovat služby. Co za to chce stát? Co je férová protislužba za všechny tyto věci? Vláda žádá placení daní k pokrytí výdajů veřejné správy, kterou budu využívat a také spolupodílení se na placení výdajů vládě a dokonce i placení služeb, které zrovna nemusím přímo využívat (např. zdravotnictví, školství).

Byznys a společnost

- ▶ Pronajímatel chce částku za svůj pozemek. Telefonní či poštovní služby mohou být státní nebo soukromé, každopádně jsme povinni platit za jejich služby. Zaměstnanci požadují férové platy, určité výhody a jistoty, dobré vedení, vhodné pracovní postupy,
- ▶ **Společnost jako taková si žádá, abychom dodržovali její pravidla a zákony** – neznečišťovali životní prostředí, zaručili bezpečnost zaměstnanců a veřejnosti, zaručil, že naše výrobky a služby budou fungovat, jak by měly.
- ▶ Společnost si musí být jistá, že náš byznys bude na úrovni – že dám společnosti spravedlivou náhradu za možnost mít svou firmu.
- ▶ My očekáváme totéž, takže si pro svůj byznys vybereme pouze takovou lokalitu, kde se můžeme spolehnout na služby, kde je pracovní síla patřičně vzdělaná, kde trh je oproštěn od neférových konkurenčních praktik a kde lze důvěřovat vládě, že bude stanovovat spravedlivé daně a plnit své sliby.
- ▶ Všechno se točí kolem **hodnot**, o kterých jsme již diskutovali – férovost, čestnost, plnění slibů, důvěryhodnost, respekt.
- ▶ **Byznys i společnost žádají oboustranně výhodné podmínky.**
- ▶ Společnost dostane, co žádá – příjmy, pracovní příležitosti a dodržování zákonů a byznys si taky přijde na své – dostane příležitost soutěžit v otevřené ekonomice.

Citáty na téma, „Jak je důležité mít charakter“

- ▶ Vybudovat charakter trvá dlouho, zničit jej lze neuvěřitelnou rychlostí. (Faith Baldwin)
- ▶ Když se díváte správným směrem, jediné, co musíte udělat, je pokračovat v chůzi. (budhistické přísloví)
- ▶ Charakter je to, co víte, že jste, ne to, co si ostatní myslí, že máte. (Marva Collins)
- ▶ Jedinečnosti a pocitu sebeúcty lze dosáhnout jen tvrdou prací a vytrvalostí. (Fjodor Dostojevskij)
- ▶ Největší předností člověka je poučit se ze svých chyb a neustále na sobě pracovat. (Wang Yang-Ming)
- ▶ Dobrého charakteru bychom si měli cenit více, než výjimečného talentu. Talent je dar, dobrý charakter se však musí budovat kousek po kousku – myšlením, správnými rozhodnutími, odvahou a odhodláním. (Ján Luther)
- ▶ Ze všeho cenného, čím člověk disponuje, má největší hodnotu jeho charakter. (Thomas Carlyle)

Rozvoj etiky osobnosti

- ▶ Vaše základní hodnoty jsou ovlivněny celou řadou aspektů, ale také jsou tvořeny vaší osobností.
- ▶ Postupem času zažíváte rozmanité situace.
- ▶ Vaše názory na to, co je správné a co špatné, se mění.
- ▶ Lépe je vnímáte, a dokážete tak řešit problémy, kterým čelíte. Jinými slovy, vaše etika se stále vyvíjí.
- ▶ Existují určité směry, kterými se etika člověka vyvíjí. Když jsme byli malí, naši rodičové, učitelé a jiné autority pro nás sestavovali pravidla, podle kterých jsme se řídili. Rodiče a učitele posloucháme proto, abychom nebyli potrestáni. Na rodiče se také obracíme proto, že mají odpovědi na naše otázky a problémy.

Rozvoj etiky osobnosti

- ▶ Také přátelé, spolužáci a kamarádi z různých prostředí mají na nás velmi silný vliv. Je pro nás důležité, aby nás měli rádi, uznávali nás a abychom byli oblíbení. Je to často jejich zásluha/nátlak, že pochybujeme o pravidlech chování, která nám rodiče stanovili.
- ▶ Testují naši etiku. Je těžké stát si za svým, protože tak riskujeme ztrátu náklonnosti přátel a spolužáků
- ▶ S přibývajícím věkem si uvědomíte, že ani vaši kamarádi nemají vždy pravdu. Hodnoty, podle kterých budete žít, jsou hodnotami, které si vy sami určíte. Jsou ovlivněny vaší rodinou, kamarády, komunitou a kulturou. V mnoha případech jsou to stejné hodnoty, které mají lidé kolem vás, ale jen vy se s nimi můžete ztotožnit. V této části vašeho života začnete považovat své hodnoty za vlastní.

Rozvoj etiky osobnosti

- ▶ Jako člen určité komunity, budete nakonec některé věci, které se stanou ve světě, vnímat jako **výzvu** a budete cítit určitou zodpovědnost něco udělat.
- ▶ Budete přemýšlet o hodnotách, které se týkají vašeho vztahu k zákonům fungujícím ve vaší společnosti a o normách, které mají jiné země.
- ▶ Vaše **hodnoty** se stanou **zásadami**, podle kterých nejenže budete žít, ale které budete také doporučovat druhým, aby se jimi řídili.
- ▶ Avšak najdete také cestu, jak pochopit různorodost způsobů života jiných lidí a hodnot, podle kterých žijí.
- ▶ Dosáhnout takového pochopení je velice těžké. Přichází s postupujícím časem a zkušeností s etickými principy.

A na závěr....

- ▶ Důležité je si uvědomit, že **etika** je něco, čemu se člověk neustále učí.
- ▶ Čím více budete používat své hodnoty, tím lépe se vám bude žít.
- ▶ Jakmile budete schopni pojmenovat své hodnoty, vyzkoušíte je na rozhodnutích, která vykonáte a zmírníte tak následky, kterým čelíte a stanete se lepším člověkem.
- ▶ Tímto si vytváříte **charakter**.
- ▶ Mít charakter znamená mít soubor norem tvořený hodnotami, které vašemu životu dají podobu a směr a řídí vaše chování.
- ▶ Stanete se přínosem okolnímu světu a vzorem pro druhé. Hodně štěstí!

Slovník pojmů

- **Komunita** – skupina lidí, kteří spolu žijí a pracují. I spolužáci ze stejné třídy, či školy, tvoří komunitu.
- **Kultura**-principy, zájmy, tradice a normy, na jejichž realizaci se podílí komunita.
- **Osobní standardy** – myšlenky každého jednotlivce o tom , co je či není správné.
- **Tradice** – praktiky dochované v rodině, skupině nebo kultuře, které jsou považovány za důležité a přenášejí se z generace na generaci.
- **Hodnotový systém** - ideály a žebříček hodnot jednotlivce ; přesvědčení, které u každého jednotlivce určuje jeho priority

Slovník pojmů

- **Etika v podnikání** – Soubor pravidel správného chování, která souvisí s podnikatelským prostředím.
- **Etické** – dobré, správné, korektní nebo morální.
- **Etické dilema** – Situace, kdy se jednotlivec musí rozhodnout korektně, protože výsledek ovlivní další osobu.
- **Etika** – Soubor pravidel, se kterými jsou spjata rozhodnutí, činy a skutky, založené na vizích o tom, co je správné.
- **Normy** – Pravidla, která usměrňují chování člověka (viz. Pravidla slušné chování).
- **Hodnoty** – Věci/vlastnosti, které považujeme za důležité a stojí za to jich dosáhnout. Je to např. čestnost, bezúhonnost, zodpovědnost, .
- **Etický kodex organizace** – standardy správného chování ve vztahu k organizaci platné pro všechny zaměstnance. Odráží etické principy a hodnoty firmy

Slovník pojmů

- **Protichůdné hodnoty** (hodnoty v rozporu) — dvě důležité hodnoty, z nichž podpora jedné vylučuje podporu druhé
- **Kompromis** — ústupek v zájmu vyřešení situace
- **Šedá zóna** — situace, ve které je více než jedno správné řešení, a to vždy na úkor určité hodnoty
- **Úsudek** – vyhodnocení situace
- **Slib mlčenlivosti** — část dohody (viz níže žaloba), kterou se strany zavazují nepublikovat fakta spojená se žalobou či stížností. Když je slib porušen, dohoda je neplatná. V praxi to znamená ztrátu práva na kompenzaci (odškodné).
- **Žaloba** — formální právní stížnost, jejímž výsledkem je buď dohoda mezi stranami nebo soudní proces, pokud se strany nedohodnou
- **Charakter** – sloučení etických standardů a zásad jednotlivce a způsob, jakým jsou používány v každodenním životě. Charakter je způsob, kterým člověk žije v souladu se svou osobní morálkou.

TEST – odpovězte ANO/NE

- ▶ Etická rozhodnutí jsou důležitá, protože mají vliv na ostatní lidi.
- ▶ Věcem, které považujeme za důležité, říkáme dilema.
- ▶ Etika znamená vědět, co je správné a chovat se podle toho.
- ▶ Pouze lidé, kteří dělají nesprávné volby, musí dělat etická rozhodnutí.
- ▶ Lidé na celém světě se chovají stejným způsobem podle univerzálních principů.
- ▶ Čestnost je jednou z univerzálních hodnot.
- ▶ „Nečiň druhým, co bys nechtěl, aby činili oni tobě“ je příkladem univerzálního pravidla. ANO
- ▶ Univerzální principy pomáhají všem lidem na světě rozpoznat správné od špatného.

TEST – odpovězte ANO/NE

- ▶ Rodina a společnost jsou dva důležité faktory, které často pomáhají formovat hodnoty jednotlivce.
- ▶ Názory jednotlivce na to, co je správné či nesprávné, jsou jeho společenskými standardy.
- ▶ Škola je příkladem komunity, společenství.
- ▶ Jednotlivé kultury jsou charakteristické svými platnými principy, zájmy, tradicemi a pravidly.
- ▶ Hodnotový systém je soubor přesvědčení a hodnot jednotlivce, který určuje jeho/její schopnost rozlišit, co je správné a co není.
- ▶ Základní hodnoty jsou etické ideály uznávané společností.
- ▶ Každý má stejné základní hodnoty.
- ▶ Jednotlivci, stejně jako organizace, mohou mít soubor svých základních hodnot.

Děkuji za pozornost

